

legenda o astecima

vladimir momčilović

Za nas, Evropljane, Moderno doba je otpočelo 12. oktobra 1492. godine kada se Španjanin u španskoj službi, Cristobal Colón, poznatiji kao Cristofor Columbo, budući Veliki Admiral Okeana, iskrcao na malenom Guanahaniju, jednom od današnjih Bahamskih ostrva, mašući pred nagim urodenicima zastavom ujedinjenih kraljevstava Aragona, Leona i Castille, tj. španskog zastavom ukrašenom krstom, simbolom dvostrukog osvajanja kontinenta.

Celokupno otkriće Amerike počelo je greškom i Kolumbovim verovanjem da je dospeo u Aziju; i u četiri svoja putovanja do 1502. godine uporno je tražio zemlje čudesa Marca Pola – Kitaj i Cipango, zlatne dvorce i mnogobrojno i bogato stanovništvo. Otkrio je siromašne i neuke domoroce, Kubu, Haiti, Jamajku, Portoriko, Gvadelup, Grenadu i Martinik, oplovivši kontinent od Paname do Hondurasa i dajući im španska imena gradova, pokrajina i hrišćanskih svetaca. Evropocentram je grešio i dalje nazivajući novootkriveni kontinent: Zapadna Indija, Insula Atlantica, Terra Santa Crucis, Terra Nova i Terra Incognita.

Sa greškama je nastavio i Martin Waldseemüller Hylacomylus ozvaničivši je 1507. godine u svojoj knjizi »Cosmographiae introductio« kada je napisao: »Četvrti deo sveta otkrio je Amerigo Vespuco... Ne vidim nikakvog razloga da se ne nazove Ameriga, tj. Amerigova zemlja ili America, prema oštromnom čoveku koji ju je otkrio.« A slavni pomorac ju je samo opisao...

Grešku je širom sveta učinio poznatom Gerard Kremer, poznati kao Mercator, koji je 1538. g. proširio naziv na sve zemlje Novog sveta delecij ih na America pars meridionalis et America pars septentrionalis.

U međuvremenu, ratnici i osvajači, misionari i duševnici, radoznaci i pustolovi, pohrlili su u Novi svet, svec zaista drugačiji od njihovog sopstvenog. Među njima bilo je i onih koji su otvoreni oka, pronicljivo opisivali osvajanje kao na primer Bernal Diaz del Castillo, uredno i savesno obavljali administrativne poslove kao Polo de Ondegardo, talentovano posmatrali i istraživali kao Pedro de Cieza de Leon. Iskreno brinuli o indijanskom narodu i patili zbog genocida nad njim kao Bartolomé de Las Casas, zapisivali, vodili dnevničke i prikupljali podatke kao Pedro Sarmiento de Gamboa.

No, samo jedan čovek otkrio je Evropi nepoznata bogatstva Novog sveta, tek ih naslućujući. Zvao se Hernán Ernando Cortez i bio je sitni španski plemić, sin dvoranina iz Estramadure, nesvršeni student Univerziteta u Salamanci i – pustolov, kada je 10. februara 1519. godine isplovio iz grada Santiaga na Kubi, na čelu treće ekspedicije ka tek videnom Meksiku sa 110 mornara, 553 vojnika (uključujući i 32 oklopnika), 13 arkebuzira i 200 Indijanaca sa Kube, sa 10 težih i 4 lakša topa i 16 konja. Prethodne dve ekspedicije koje je opremio guverner ostrva, Diego de Velasquez (prva 1517. g. pod komandom Hernandesa de Cordoba i druga, 1518. g. pod Juanom de Grijalvom) nisu donele zadovoljavajuće rezultate, ali su dospele priče i izveštaji pobudili u guvernera želju za bogatstvom, dostonjstvom i slavom. Sve želje ostvario je, ali – za sebe, Cortez, najslavniji od svih osvajača. Čovek po kome su i svi ostali dobili naziv Conquistador. Istorija William Prescott o njemu, osvajajući i rušenju najorganizovanije ratničke države Novog sveta, piše:

»Danas je teško verovati, kako se mogao taj pustolov odlučiti, da se s tako nezнатним snagama ne samo iskrcu nego i osvoji ogromnu, snažnu ratničku državu, kao što je bio Meksiko. Nakon što se iskrcao na obali Meksika, spasio je sve svoje brodove, da svojim ljudima oduzme svaku nadu u povratak, jer su se bunili protiv njegovih pustolovnih namera. Posle kratkog vremena prodro je u unutrašnjost brdovite i divlje zemlje, protiv volje meksičkog vlastara, smelim je operacijama i borbama osvojio glavni grad, zarobio samog vladara Moctezumu, pred njegovim očima kažnjavao njegove doglavnike i tako osvojio močno carstvo Meksika. Taj čin, kao neko čudo, prelazi svaku fantastičnu predodžbu i nema mu ravnu u istoriji.«¹⁾

Ali i svoje strahopštovanje prema onome što su uništili osetio je i Bernal Diaz del Castillo još 8. novembra 1519. g. kada su Španci prvi put s brda ugledali srce drevne zemlje – Anahuac – dolinu jezera i prestonički grad – Tenochtitlan.

»I kad ugledasmo toliko gradova i mesta naseljenih na vodi, i druga velika naselja na kopnu, i onu tako pravu ulicu kako se proteže ka Meksiku, ostasmo zadviljeni i govorimo da to liči na čaroliju o kojoj pričaju Amadisove knjige, očarani velikim kulama i zgradama koje su imali usred vode, sve zidane, a neki od naših vojnika govoraju čak da veruju kako je ovo što vide san, i ne ulepšavam kada ovde govorim na takav način, jer treba mnogo toga hvatiši tako da ne znam kako sve da ispričam: Videti stvari za koje se nikada nije čulo, nikada video, tako kao što ih videsmo mi.«²⁾

A ono što su uništili, bila je astečka civilizacija.

Za indijansku misao svet je više puta nastajao i nestajao, a njen prvi nastanak sakriven je u dubinama prošlih milenijuma. Pre sadašnjeg doba koje se naziva epohom »Sunca u pokretu« i poteklog iz Teotihuacána, postojala su još četiri Sunca i četiri zemlje. Interesantno je da te četiri faze oblikuju prvobitni elementi stvaranja – voda, zemlja, vatra i vetar; da su sva doba završila nekim kataklizmičkim promenama; da se život teško oporavlja i u svakom dobu Sunca pojavljivali su se sve izražajniji i složeniji oblici života, i da su ljudi preostali nakon poslednjeg četvrtog Sunca počeli da žive po brdima kao »ljudi majmun« (tlacaocamatini – tlacaocamatini). O tom stvaranju i nestajanju rečito govore Analii iz Kuauhtitlana (Anales de Cuauhtitlán).³⁾

Bog koji je stvorio doba današnjeg, petog, Sunca bio je Kecakaoatl (»Quetzálcoatl«), bog pernate zmije, koji je otišao na Istok u »Oblast mrtvih« (Mictlán – Miktlan) i vratio se stvorio novi ljudski rod i njegovu hranu – kukuruz, sopstvenim pokajanjem, tako da su svi današnji ljudi – maseuale (macehuales) – »zasluženi pokajanju.«

Ova legenda govori i o naseljavanju Meksika i ne odgovara istraživanjima i zaključcima o dolasku starih indijanskih plemena kako ga vide istraživači. Međutim, ona je bila prisutna kod svakog Olmeka (Olmeca), Maye (Maje), Tolteka (Tolteca), Čičimeka (Chichimeca) ili Asteka (Azteca). Legenda kaže:

»U neka vremena
koja već нико не може da izračuna,
kojih нико сада не може da se seti...
Stigoše po vodi u lađama svojim,
u grupama mnogim,
i prispeše тамо на обале воде,
на severnu обалу,
и место где оставише своје ладе,
зове се Panutla,
а знаћи, куда се prolazi ponad воде,
сада се зове Panutla (Panuko).
Smesta su produžili uz obalu воде,
траžili су планине,
неки беле планине
и планине које диме.
Stigoše do Kuatemalje (Guatemala),
идуći за обалом воде.
Пored тога, не идahu
по свом nahodenju,
већ ih njihovi sveštenici водашу,
и njihov bog им je pokazivao put.
Posle stigoše,
dodoše тамо,
у место које се зове Tamoanchan (Tamoančan)
које значи: Mi tražimo našu kuću.«⁴⁾

Interesantno je da su i sami Asteci, po svojoj plemenskoj legendi, došli iz zemlje Aktlan (Actlan) – velike ostrvske zemlje bogate šumama i vodama (koja po mnogo čemu naliči mitskoj Atlantidi, pa čak i po nazivu), a ona izvesnu podlogu i u tome što se izvestan broj staroindijanskih reči odnosi na ribe i ribarenje.

Doseljeni Indijanci ubrzsu se počeli deliti izmedu sebe, stvarati gradove-države kao Uaškuntun (Uaxactun), Tikal (Tical), Crno kamenje (Piedras Negras), Jaščilan (Yaxchilan), Palenke (Palenque), Monte Albano i, najpoznatiji, grad bogova, Teotiuakan (Teotihuacan) sa dve ogromne piramide i bezbrojnim palatama i hramovima idola. U njemu su...

»održavali svoj kult
i тамо се насеље сви свештенici
свих ljudi.
Takav je bio Teotiuakan:
kada bi umirala gospoda
sahrnjivali bi ih тамо.
Ubrzo bi nad njima sagradili piramide,
које i danas postoje.
Piramida je kao kakav mali vrh,
само што су га саздале руке.
Tamo ima otvara
одакле су повадили каменje,
којим sagradiše piramide,

i nije neverovatno
i tako ih napraviše vrlo visoke, ако се каže да су sazdane rukama,
Sunčevu i Mesečevu. jer tada još bejaše
Kao kakav vrh su u mnogim mestima divova...«⁵⁾

A najnovija istraživanja u poslednjih desetak godina potvrdila su staru pesmu i otkrila da su piramide, zaista, pored kultne i kulturne uloge imale i svoju funkciju kao mesta gde su sahranjivani vladari ili neke druge vrlo značajne ličnosti. Mudracci koji su ih gradili vratili su se na Istok, kaže legenda, ostavivši Indijance i četvoricu svojih prijatelja da iznova izmišljaju »račun sudsibina, letopisa, račun godina i knjigu snova«. Zvali su se Tlatetekuin (Tlatuequin), Sočikanaka (Xochicananaca), Ošomoko (Oxomoco) i Sipaktonal (Cipactonal).

Drevni gradovi su propadali, nastajali su novi, lepsi, sjajniji, među njima Tula, grad doseljenih Tolteca sa severa, a ostalo je, i u njima, sećanje na Quetzalcoata koji je otišao na Istok u Tlapalan »zemlju crvene boje« ne želeći da prihvati novouvedeni obred ljudskog žrtvovanja i nada da će se jednog dana ponovo vratiti čime će započeti novo doba. Međutim, već njihove pesme gorovile su da pripadaju novom društvu i drugačijem narodu:

»Ovi Tolteci, kako se zna,
behu Nauasi,
ne behu Popolasi,
iako se zvahu takođe
domorocima starim...« /

»Nauasi: oni govore nauaškim jezikom,
sa malom razlikom govoru meksički...« /

U meksičkoj dolini započela je nova kulturna etapa. Novi gradovi-države pretvoreni su u kulturna žarišta. Kuluakan (Culuacan) i Askapocalko (Azcapotzalco) postali su najznačajniji centri vojne, ekonomski i kulturne moći.

A onda su, u 8. i 9. veku n.e. za njima krenule i druge grupe Naua, počevši negde oko 720.g. Jedno za drugim došlo je 7 velikih nomadskih plemena: Sočimilci (Sochimilci), Calci (Chalci), Tepaneći, Kului (Culhui), Tlatloci, Tlaškalteci (Tlaxalteci), i, najslavniji među njima – Asteci. Po Francisku Klavigeru oni su tek 1325.g. prodrli u meksičku dolinu, ali Bernardino de Saagun (Sahagun) govori o 1323.g., Hozb de Akosta (Jozé de Acosta) u svojoj »Istорији природе i društva Indijе« pomera na još godinu dana ranije, kodeks Ramirez (Codice Ramírez) na 1318.g., a pojedini savremeni istoričari, među kojima i Miguel Leon Portilla (Portilla) i na 1299. godinu. Međutim, iako je narod Asteka, »narod čije lice niko nije poznavao«, posledni došao, vrlo je brzo zagospodario Meksikom. Narod iz Aktlana (Actlana) i Tukuluakana (Tuculhuacana), narod Čaplje – totemske životinje najslavnijeg astečkog bratstva, naselio se u kamenitom Ticapanu (Tizapan) prepunom zmija otrovnica, po odredbi Koškotlija (Coxcoxgly), kuluakanskog vladara, koji ih je želeo brzo dokrajiti. Ali,

»Asteci se mnogo poradovaše,
kada ugledaše zmije,
sve ih ispržiše,
ispržiše da ih pojedu,
i pojedoše ih Asteci.« /

Ali, odatle za nekoliko godina stiglo je i do središnje oblasti doline – jezera Teckuk (Tezcuc) i ostrva, i osnovaše svoj Tenochtitlan (Tenochtitlan) – grad na mestu na kojem su ga po legendarnoj naredbi svoga boga Uicilopočtlija (Huitzilopochtly) i morali sagraditi. Mestu na kojem ugledaše orla koji na kaktusu prožire zmiju. I kaktus-nopal i orao i zmija ostadoše simbol Meksika do današnjeg dana.

U toku vladavine tri svoja prva vladara – vrhovnih poglavica (tlaloana ili tlaloquija) – Akamapičtlija (Acamapichtli), njegovog sina Uiciliuitla (Huitzilihuitla) i drugog sina Čimalpopoke (Chimalpopoca) nastavila su se proganjanja astečkog naroda od obližnjih kuluakanskih vladara, ali i izgradnja glavnog grada, njegovo širenje i ekonomski razvoj.

Tenochtitlan je bio podeljen na četiri velika dela – Teopan (sedište boga), Kuepopan (Cuepopan – četvrt kod nasipa), Astakalko (Aztacalco – četvrt bratstva Čaplje) i Miatlan (četvrt bratstva Komaraca), i u njemu su živela 4 velika bratstva (mecayotl) podeljena na 20 rodova – velikih kućnih zajednica (calpula). Svaka se četvrt nazivala činankali (chinancali) što označava opkoljeno stanište (Cerdado de seto), a u središtu svake četvrti postojala je opštinska kuća – kalpikska (calpicsha) – u kojoj je zasedalo opštinsko veće sastavljenog od porodičnih starešina. U četvrti su postojali i magacini i hram. Četvrti postoje i do danas, ali pod španjskim nazivima. To su najstarije gradske četvrti San Pablo, San Juan, San Sebastian i Santa María de Redonda. U središtu grada izdizao se na gotovo 30 metara visine hram vrhovnog astečkog boga i palata vladara.

Svaka velika kućna zajednica, kalpula, predstavljala je jednu versku zajednicu i jednu ratničku družinu, odnosno, vojnu jedinicu. Sve starešine, poglavice, (caciques – kaciki) su bile izborne, uključujući tu i čast vrhovnog poglavice, ali je to gotovo uvek, po pravilu, bio neko iz kruga najvišeg roda, u prvo vreme i sinovi po-kognog vladara.

Tek 1427. godine četvrti astečki vladar Iekoatl (Itzcoatl), sin Akamapičtlija, otpočeo je rat sa vladarima Tepaneka (Tepaneca) i pobedivši ih nastao je trojni savez u kome su Asteci dominirali nad Tlakopanom i Teckukom. No, stvarni tvorac astečke dominacije je bio tada još mladi Tlakaelel (Tlacaēl), veliki savetnik svih narednih astečkih vladara sve do svoje smrti (negde oko 1480.g.) i najznačajniji reformator astečkog društva, države i kulture. Bio je to čo-

vek kojem svi spisi, pesme i dokumenti odaju puno poštovanje jer je Asteke učinio velikim i nezaobilaznim narodom u istoriji čovečanstva.

Tlakaelel je stvorio agrarno i apsolutističko društvo. Kalpulji su postali privredne jedinice – zadruge koje su imale i zemlju za obradu, tzv. opštinsku zemlju, gradska polja i narodnu, gradsku, zemlju. (Stari španski letopisci nazivaju ih: tierras del comun, aldea de ciudad i tierras del pueblo, odnosno, comarca de ciudad.) Sva zemlja se nije obradivala, a nije ni pripadala pojedincima već samom kalpulju. Svaka porodica je imala pravo da koristi i obraduje određeni komad opštinske zemlje, ali se ubrzo društvo, ipak, rasloilo i nastalo je plemstvo, (sveštenstvo i poglavice), trgovci, zanatlije, i, obični seljaci i ratnici – takozvani narod (macehu – maseual). Postojala je i klasa robova zemlje (mayegue – majeke) vezana za zemlju i svoje gospodare. Poseban društveni sloj činili su nosioci tereta (tameme) vrlo ugledni radnici – nosači, jer u astečkom društvu nije bilo prevoznih sredstava i teretnih životinja – konja, mazgi, deva ili lama. A uz njih je pored komunalne i javne, nastala i privatna svojina.

Tlakaelel je uveo apsolutizam i politički centralizam, ali vrlo specifične i različite od evropskog značenja tih reči. Uveo je hijerarhiju zvanja, odnosa i stvorio brojan birokratski, činovnički, sloj odgovoran za državne poslove. Sam vrh državne uprave imao je čak 6 osnovnih ministarstava, uključujući tu i Vrhovni sud. (Audencia, Sala de Judicatura) – Tlakitlan (tlaquitlan) na kome su se rešavali svi najznačajniji sporovi. Tekkali (Audencia Real) je predstavljao vladarsku dvoranu za saslušavanje. Ministarstvo rata – Tekkiaokali (Tacquicalli) je bilo zaduženo za savetovanja i pravljenje ratnih planova; Kjähkali je bilo državna, gradska tamnica i »ministarstvo policije«; Petlakalko (Petlacalco) je predstavljao »žitnicu«, odnosno Ministarstvo snabdevanja i administriranja; Kalpikskakali (Calpiscacali) – prostorije za sastanak starešina kulpulija oko svih zajedničkih problema, i, Tlatokaneke ntaliliclli – dvorane u kojima su održavane redovne sednice gradske skupštine. Ali, za izdržavanje ovolikog ogromnog aparata služili su veliki de洛vi zemlje oduzeti od pokorenih plemena! ..

Astečku vojsku je Tlakaelel reorganizovao, ojačao i činili su je za borbu svi sposobni muškarci koji su redovno prolazili kroz vojnu obuku, a u ratu obrazovali jedinice od oko 8 hiljada ljudi, podejmene na manje od po tri-četiri stotine. Stalni komandni kadar bio je posebno biran, imao je zasebnu vojnu opremu i bio je podeđen na tri čina posebnih oznaka i odeće. Bila je to najorganizovana i najopremljenija vojska američkog kontinenta, koja je hrabro napadala uz borbene pokliče i pesme, a povlačila se pod zaštitom zaseda i jakih zaštitnika. Četne starešine, ahkakauhine, bile su dužne da rukovode obukom kalpuljskog ljudstva i da njime komanduju u ratovima koje su Asteci vrlo često vodili.

Međutim, mirnodopski poglavica kalpulija, kalpikskui (calpicqui) koji se još nazivao i kapulek (capulec) i čanakalek (chanacalec), nadzirao je život i rad članova kalpulija, regulisao i studio razmircama i prekršajima u svom kalpuliju, predsedavao je sednicama opštinskog veća najstarijih; i, branio prava svog kalpulija na gradskoj skupštini – tepanu (tecpán), u kojoj je živeo i sam vrhovni poglavica sa svojom porodicom i uglednim gostima, a koju su Španci nazvali palatom i Kućom velike gospode (Casa de grandes señores).

Danas se često sa nepoznavanjem »govori« o astečkom ropstvu kao primeru nazadnih društvenih odnosa u astečkoj državi i pri tome se ukazuje na špansko društvo kao mnogo naprednije. Međutim, to je samo zato što se pridaje značenje pojmovnoj kategoriji njeno evropsko, antičko, značenje. Postojala su dva tipa ropstva: dugovno i krivično, kao i prodaja i samoprodaja kao oblici dugovnog ropstva. (Ratni zarobljenici su vrlo retko bili robovi). Značajno je istaći da su deca roba uvek bila slobodna, a da se udajom ili ženidbom za roba, odnosno za ropkinju, nije gubila sopstvena sloboda, tako da rođenih robova nije postojalo. Dugovni rob nije mogao biti prodan ili ustupljen drugom gospodaru bez sopstvenog pristanka, a, isto tako, nije smeо biti opterećen težim poslovima no što su bili uobičajeni. Štaviše, on se mogao otkupiti sam ili preko svoje porodice, tako da ropstvo nije moralno trajati do kraja života ili onoliko vremena koliko je čovek morao provesti kao rob. Takode, rob je mogao imati svoju porodicu i imanje, kao i da u određeno vreme dolazi gospodaru na rad, s time, što je, čak, mogao slati na rad i svoje zamenike, tj. članove porodice. No, i pored toga broj robova je bio malobrojan. Upoređujući astečkog roba sa tadašnjim španskim kmetom, ili svakim drugim u tadašnjoj Evropi, lako je uočiti njegov bolji društveni položaj.

U astečkom društvu izrastao je i sloj trgovaca (puhteka), a s njima su se pojavili i trgovaci esnafi pod rukovodstvom tzv. gorovnika trgovackog staleža (puhtekataloka), putujući karavani, trgovacko pravosude i poseban sudski postupak, a roba se izlagala na robnim sajmovima (tianciche – tjaniče) i pored trgovine relativno malog obima, što znači da je ovo društvo napredovalo vrlo brzo u toku svog dvovekovnog razvoja i da ga je u njemu omelo, prekinuvši ga, upravo špansko osvajanje.

Sav taj grandiozni uspon astečka država je stvorila između 1427. i 1519. godine pod uticajem mudrog Tlakaelela, čoveka koji je označio sopstvenim delom »sto godina sunčevog naroda kome niko nije poznavao lice«. I astečka ga je pesma opevala kao nijednog svog dotadašnjeg ili budućeg vladara:

»Niko tako hrabar,
kao prvi, najveći,
častan u kraljevstvu,
veliki kapetan rata,
veoma hrabri Tlakaelel,
kao što će se videti u letopisima.
On takođe beše onaj koji je znao
od Uciliopočtija da stvari boga Mešika,
ubedjujući ih u to.«

Medutim, taj čovek »kome se duguje skoro za svu slavu astečkog carstva«/ nije reformisao samo astečku državu i držvo, već i njegov svakodnevni kulturni, religiozni i umetnički život, menjajući i njegovu istoriju. Reformisao je Itoloku »ono što se kaže o nekome ili nečemu« (tradiciju) i Šiumatl »letopise ili kodekse godina« (istoriju) koji su bili dodaci Itoloki.

Kodeksi su pisani takozvanim glifovima: brojčanim (koji su predstavljali brojeve), kalendarskim (datume), piktografskim (predmete), ideografskim (ideje) i fonetskim (zvukove reči), a od pedesetak sačuvanih najznačajnijih su Borbonski (Borbónico), Oben (Aubin), Traka hodočašća (La Tira de la Perigminacion), Spisak danaka (La Matricula de Tributos), Šolotl (Xolotl), U obliku krsta, Mendosinski (Mendocino), Askatitlan (Azcatitlan), Kosacinc (Cozcatzin) i Mehikanus (Mexicanus).

Osnova astečkog sistema računanja bio je broj 20, tj. jedno računanje – sempaljji (tempoalli) i oznaka mu je bila jedna zastava (pantli); 1 je bila tačka; 5 je bio označavan četvrtinom zastave, 10 – polovinom, a 15 – sa tri četvrtine zastave. Broj 400 bio je takođe važan broj (zato što je to 20×20) i predstavljao se jednim perom ili perikom (contli), a njegove tri četvrtine, polovina, ili četvrtina označavale su 300, 200 ili 100. Broj 8000 (20X20X20) je bio predstavljen kao torba (xiquipilli – škipilji), a za 2000, 4000 i 6000 crtali su se samo njeni delovi. Množilo se jednostavno, crtanjem npr. torbe nad perom što je označavalo 8000×4000 i slično. Ovakav račun je bio preko potreban zbog vrlo značajnih i preciznih kalendara koje su vodili Asteci, a postojala su dva: tzv. Šiupoualji (Xiuhpohualli) – račun godina i Tonalpoualji (Tonalpohualli) – račun dana (sudbine), i oba su imala mnogo više značaja za astečki narod i svet nego što je to, u nas, danas, slučaj. Njima su vrlo precizno označavali značajne dogadaje, tako da današnji istraživači često mogu znati i tačan dan nekog dogadjaja, rođenja ili smrti, proslave ili bitke.

Asteci su umeli predstaviti ideogramima i potpuno metafizičke pojmove kao što su bog, nebo, pokret, reč, starost, pisanje, znanje, kao i pojmove dana, noći, rata, vode, vatre, zemlje, boja, pravaca sveta. Razvili su sistem glifova za fonetsko predstavljanje bezbrojnih slogova u nekih slova, većinom samoglasnika, odredenu gramatiku, leksiku i sintaksu reči i rečenica. Upravo je to i omogućilo da se među Astecima razvije poezija. Kako ovaj rad nema mogućnosti da pokaže druge domete astečke umetnosti, a među njima arhitekturu, zanatstvo i slikarstvo, on će pokazati bar još nekoliko divnih stihova astečke poezije iz doba »cveća i pesme«.

»Opevam slike iz knjige,
otvaram je,
ja sam kao rasvetali papagaj,
činim da kodeksi govore,
unutar kuće slika.«

»Iz mesta na koje se spuštaju orlovi,
iz mesta gde se uspravljuju tigrovi,
Sunce je dozvano.

Kao štit koji se spušta,
tako zalazi Sunce,
u Meksiku se hvata noć,
rat pustoši posvuda,
o, Darodavče života,
primiče se rat!«

»Orao velikih kandži
i moćnih krila,
hitar,
ratnik smrti.«

»Zar se zaista istinski živi na zemlji?
Ne zauvek na zemlji: samo nakratko smo ovde.

I da je žad razbiće se,
i da je zlato slomiće se,
i da je perje od kecali iščupaće se
ne zauvek na zemlji, samo nakratko smo ovde.«

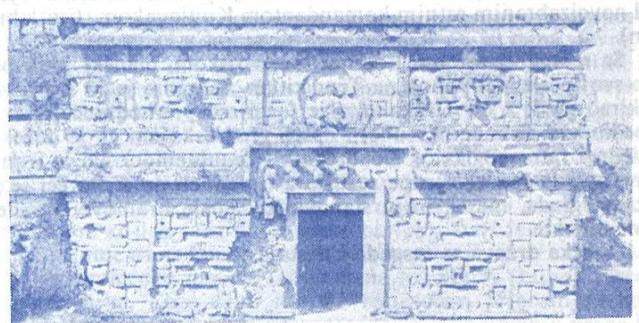
»Ali ja kažem:
samo na kratko,
samo kao cvet elotea,

tako se otvaramo,
tako se upoznajemo
na zemlji.

»Udarasmo, toliko, o zidove od cigle,
i naše nasleđstvo beše rupičasta mreža.
U štitovima beše njegova sigurnost,
al' ni štitovima nije mogla da se odbrani njegova samoća.«

»Neće uvenuti moji cvetovi,
neće utihnuti moje pesme.
Ja ih uzdižem.
ja sam samo pevač.«

I pesme nisu užile. Lepotu i mističnost prošlosti koju su uništili, osetili su i prvi Spanci koji su pokušali da spasu i sačuvaju indijanske uspomene, kao i oni preživeli Asteci koji su naučili španski i latinski. Po blago jednog naroda, ali ne materijalno, došli su ljudi željni novih saznanja. Među njima se izdvajaju sveštenici Andres de Olmos i Bernardin de Saagun, njihovi učenici u Colegio de Santa Cruz de Tlatelolco: Antonio Valeriano, Martin Jacobita i Andres Leonardo, Alonso Bejerano i Pedro de San Buenaventura. Pridružili su im se Martin de la Cruz, Fernando Alvarado Tezozomoc, Joze de Acosta, Disego Duran, Juan de Torquemada, Antonio de Jerrera, Augustin de Betancur, Alfonzo de Zurita, Francisco Lopez de Gomara i drugi, skupljajući stare rukopise ili opisujući običaje koji su bili čvrsto ukorenjeni u narodu.

Ideološka reforma koju je izveo Tlakaelel, spaljivanje starih knjiga – slika i pravljenje novih u kojima astečki narod postaje mnogo značajniji no što je to u početku bio, označio je doba istorijske prevlasti Asteka. Označio je i samostvaranje – Asteka kao »mudrog čoveka i srca čvrstog kao kamen« u traganju za pravizvorom života u ovom prolaznom svetu. Upravo otuda i žrtvovanje ljudi radi oživotvorenja prolaznog »Sunca u pokretu«, doba koje mora proći i koji će i veličinu Asteka dovesti ka svome kraju. Asteci su žrtvovali ljudi – pojedince – da bi produžili život »Sunca u pokretu« (Krvlju žrtvovanih koja ga je obnavljala), a time i život zajednici i samu istoriju kao takvu! Taj neobični zaključak do koga su došli istraživači označava vrhunac veličanstvenosti i tragike astečkog društva. Asteci su, po svemu sudeći, mistično verovali da su predodređeni narod koji treba da spase Sunce, svet i opstanak ljudi na njemu. Ta izvitoperena svest je tražila i opravdavanje i razlog svojoj ulozi u istoriji, tražeći je u svojoj prošlosti, organizujući i ekspedicije u mitsku zemlju svog praporekla.

Upravo iz ovog razloga doba »cveća i pesme«, tj. umetnosti, razvilo se kod Asteka u njihovom »zlatnom veku«, a imalo je snažnu državnu podršku. Astečki umetnik se pojavio kao toltečki naslednik ukoliko bi svojom nadarenošću bio predodređen za umetničko stvaralaštvo školovao se u posebnim obrazovnim centrima za umetnike, tzv. kućama himne – kuikakalji (cuicacalli), i u njima se upoznавao sa mitovima i tradicijama drevne kulture, njihovim idealima i nadahnucima, obrascima stvaranja, dakle, i tehnikom i idejama potrebnim za stvaralaštvo kako bi bio sposobljen da »razgovara sa sopstvenim srcem« i iz njega izvuče nove stihove...

Dve osnovne teme i dve osnovne ideje poruke astečkih umetnika su bile promena – prolaznost i prolaznost – smrt, neprekiniti proces življena, nastanka i nestanka. Tu se i zatvara idejni krug astečkog društva. Spas od prolaznosti je žrtvovanje na oltaru ili u ratu, za dobrobit društva, ili, u potpunoj individualnoj samokontroli i samopromišljanju. Takvim ideološkim ciljevima i načinu života, i inače duboko ukorenjenim u jednom ratničkom narodu, bile su podređene i religija i ekonomija i politika astečke države, kao i organizacija samog društvenog života. A želja za istinom o čoveku i njegovom mestu u svetu, u prolaznosti, nagonila je Asteke u nova osvajanja tokom doba »cveća i pesama«, tokom »Sunca u pokretu«.

Vladari koji su se smenjivali i nakon Tlakaelelove smrti nisu menjali taj kulturni obrazac društvenog života sve do dolaska mlađog Motekuzome Šokojacina (Motecusome Xocojatzina), predanog proučavanjima svetih spisa i razmišljanjima, koji je upravo zbog tih svojih karakteristika i izabran za novog vrhovnog poglavicu. Međutim, on je ubrzo po dolasku na vlast naredio da se otpuste sve stare vladarske sluge i najviši službenici državne administracije, a na vodeće državne položaje doveo je svoje mlade prijatelje iz školskih centara, sinove uglednih poglavica iz astečkih gradova trojnog saveza. Okupivši ih, često im je držao predavanja olivajući im vlastite ideje o životu, religiji, istoriji i upravljanjem astečkom državom i društvom. Po mnogo čemu, bila je to astečka revolucija... Mističan i povučen, već uplašen svršetkom mističnog ciklusa od 52 godine, nije bio iznenaden obaveštenjima o iskrcavanju »bradatih ljudi na Istoku koji su došli sa mora i imaju bale krija od oblaka«. Njegovi proračuni odavno su najavljivali povratak boga Kecalkotila koga su astečki preci odavno oterali u progonstvo...

Uplašen i neodlučan poslao je bogate poklone da umilostivi Boga i njegovu pratinju, a oni su još više učvrstili španske osvajače u njihovim pohlepnim namerama. Kortez i njegova vojska su pleme Sempala (Cempoala) pobedili, a neprijatelji Asteca - Tlaškalteci (Tlaxcalteci) ubrzo su im postali saveznici. Posle pokolja kod Čolule (Cholule), Kortez je ušao desetkovani u Tenocitilan. Sveže snage (800 vojnika) pod Panfilo de Narvaezom - Kortez je pridodao svojima, a umesto da bude uhapšen, uhapsio je samog Narvaeza. U međuvremenu, španske trupe jedva su se povukle iz astečke prestonice, nakon pokolja koji su izvršile. U toj takozvanoj Tužnoj noći (Noche triste) izginulo je preko 200 Kortezovih vojnika i preko 2000 Indijanaca-saveznika. Pri povlačenju, na putu za Tlaškalu (Tlaxcalu), kod Otumbe, Kortez je pobedio astečku vojsku pod novoizabranim ratnim komandantom Kuitlauakom (Cuitlahucom).

Sa reorganizovanom i odmornom vojskom, planski je pripremio svoj poslednji pohod na Tenocitilan. Sagradio je 13 brodova i blokirao grad, a od Tlaškalteka je formirao prethodnicu. Brzo je pobedio kod Takube (Tacube) i opseo grad u kojem ga je dočekao poslednji ratni poglavica Kuautemok (Cuauhtemoc). Posle tromešne opsade španske trupe su ušle u izglađeni grad. Boreći se po ulicama grada, masakriraju stanovništvo, pale hramove, zgrade i javne objekte.

Astečka država se raspada i nestaje...

O Astecima su ostale legende, pesme, istorija... Ostale su divne umetničke i arhitektonske tvorevine širom današnjeg Meksika, ali nestala je njihova prestonica u vatri odnoseći u nepovrat najviše domete astečke kulture. Iskopavanja i uvođenje metroa u današnji Ciudad de Mexico otkrila su mnogo predmeta iz svakodnevnog života - keramičko posude, obsidijanske noževe, nešto skulptura i ostatke nekoliko astečkih piramida, hramova i palata, koji danas restaurisani čuvaju sećanje stanovnika glavnog grada Sjedinjenih Država Meksika na svoje pretke.

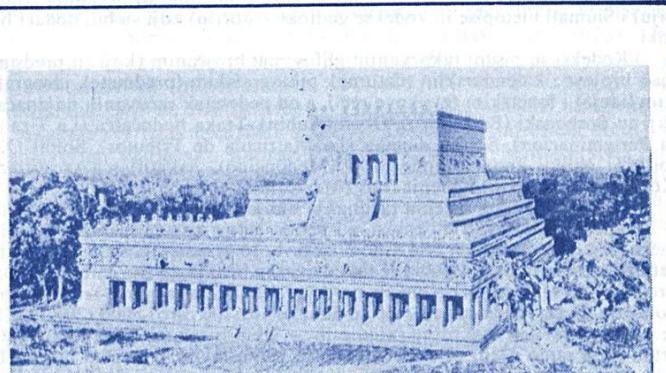
Ostali su i kodeksi ispunjeni slikama i pesmama prošlog života. U njima kalendar, pismo i sećanje na njihove tvorce. Na njihov život, nade i strahove, sećanja i verovanja... U njima nema njihove smrti... Nema prolaznosti...

Indijanci koji danas govore njihovim jezikom nisu njihovi pravi potomci iako ih ima oko milion i tristo hiljada. Oni se nimalo ili slabo sećaju veličine svojih predaka. Možda su i nezainteresovani za nju. Asteci još postoje u legendama, pesmama i istoriji.

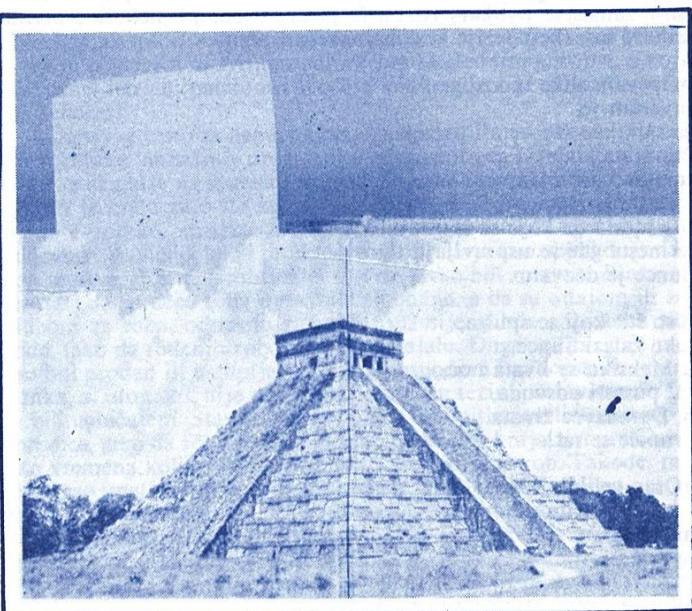
Za nas, Evropljane, Moderno doba je otpočelo 12. oktobra 1492. godine. Tog dana je otkriven Novi svet. Tog dana, počelo se gasiti astečko »Sunce u pokretu«. A ugaslo je 13. avgusta 1521. godine iako su se plamenovi uzdizali visoko nad Tenocitlanom.

Jedan početak uvek je značio i jedan kraj...

5. Bushnell G. H. S., »The First Americans», London, 1975.
6. Caso A., »The Aztecs», Norman, 1958.
7. Catilo Ledon L., »La Conquista y colonizacion española en Mexico», Mexico, 1932.
8. Collier Simon, »From Cortes to Castro», London, 1974.
9. Cook de Leonard Carmen, »Esplendor del Mexico Antiguo», Mexico, 1959.
10. Covarrubias M., »Indian Art of Mexico and Central America», New York, 1957.
11. Davila Garibay J. I., »La Escritura del idioma náhuatl a través de los siglos», Mexico, 1948.
12. Del Castillo Bernal Diaz, »The Conquest of Mexico», London, 1969.
13. Descola J., »Konkvistadori», Zagreb, 1962.
14. Desan Iber, »Velika geografska otkrića», Beograd, 1979.
15. El Padre Fray Duran Diego, »Historia de las Indias de Nueva España y islas de tierra firme», Mexico, 1951.
16. Garibay K. y Angel Ma., »Prologo e introducciones a cada uno de los libros de la »Historia general de las cosas de Nueva España» por Fray Bernardino de Sahagún», Mexico, 1956.
17. Guljajev V. I., »Drevnjegi civilizaciji Mesoamerike», Moskva, 1972.
18. Jelić Jordan, »Sjedinjene Države Meksika», Beograd, 1976.
19. Kinžalov R. V. i Belov A. M., »Padenje Tenocitilana», Lenjingrad, 1956.
20. von Hagen V. V., »The Aztecs», Mentor, 1961.
21. Kisch Egon Erwin, »Meksiko», Zagreb, 1952.
22. Kunov Hajnrich, »Opšta privredna istorija», I. I., Beograd, 1957.
23. »Latinskijska Amerika», t. 1 - 2. Moskva, 1980 - 1982.
24. Lazić Mladen, »Metodološki problemi istraživanja starih državata» u časopisu »Naše teme» br. 7 - 8/1978. Zagreb, 1978.

25. »Latinskijska Amerika», t. 1 - 2. Moskva, 1980 - 1982.
26. Leon Portilja, »Drevni Meksikanci», Sarajevo, 1979.
27. Leon Portilja, »Kecalkoatl», Kruševac, 1980.
28. Leon Portilja Migel, »Kecalkoatl», Beograd, 1966.
29. Košta V. i Čandeković Lj., »Meksiko», Beograd, 1982.
30. Las Casas Bartolome de, »Krakto iz ječe o uništenju Indija», Zagreb, 1982.
31. Menéndez Pidal R., »Espana su y su historia», Madrid, 1957.
32. Orozco y Berra M., »Historia Antigua y de la conquista de Mexico», Mexico, 1880.
33. Parkes Henry Bamford, »A History of Mexico», New York, 1960.
34. Peterson F., »Ancient Mexico», London, 1960.

35. Prescott William, »Osvajanje Mexica», Zagreb, 1960.
36. »Strani i narodi, Srednja Amerika», Moskva, 1981.
37. Swadesh M. y Sanchez M., »Los mil elementos del mexicano clásico», Mexico, 1966.
38. Teja Zahor A., »History of Mexico», Mexico, 1951.
39. Tezozomoc Francisco Álvarez, »Crónica Mexicana», Mexico, 1944.
40. Vaillant George C., »The Aztecs of Mexico», New York, 1941. (sovjetsko izdanje 1949., a meksičko 1955.).
41. Vojna enciklopedija, t. 5., Beograd, 1962.
42. Kinžalov R. V., »Iskusstvo drevnej Ameriki», Moskva, 1962.
43. Marquina I., »Arquitectura prehispánica», Mexico, 1964.
44. Wein Martin, »Dodoh, videh, zapisah», Zagreb, 1966.

BIBLIOGRAFIJA:

1. Acosta J. Ricardo, »Teotihuacan», Mexico, 1968.
2. Bancroft H. Henry, »History of Mexico», Vol. 1 - 6, San Francisco, 1883 - 1888.
3. Barra y Valenzuela P., »Los Nahua. Historia, vida y lenguaje», Mexico, 1953.
4. Bourne Edward, »Spain and America», New York, 1904.